

Kuopio 21.9.2017

117. maanpuolustuskurssin vuositapaaminen Suomalaisella Klubilla 21.9.2017

Ossi V. Lindqvist: Fulbright-ohjelma, osa Suomen puolustusta!

Jukka Tarkka viittaa teoksessaan *Karhun kainalossa* siihen, että sodan jälkeen Suomi ei saanut Marshall-apua, mutta saimme kuitenkin ASLA-Fulbrightin! Sillä luultavasti oli meille paljon suurempi merkitys kuin millään isollakaan rahaläjällä. Se ohjelma modernisoi Suomen ja Suomen tieteen, ja se osaltaan sitoi meitä länteen, sillä Amerikan 'kilpailijoina' tässä kulttuurien köydenvedossa aikanaan olivat suuri itäinen naapurimme tai myös DDR, ja muistetaanhan meillä vielä se Pirkkalan monistejupakkakin!

Ilman Fulbright-ohjelmaa meidän yliopistojemme 1960-luvulla alkanut laajeneminen ei olisi onnistunut. Kaiken kaikkiaan tuon tiedevaihdon vaikutukset Suomeen ovat jälkikäteen arvioiden olleet aivan ällistyttävän suuret! Koko ohjelman aikana on tehty nyt n. 5500 tutkija- ja opiskelijavaihtoa.

Vuonna 1983 tehtiin Suomen professorien keskuudessa kysely tutkijakoulutuksesta Yhdysvalloissa, jolloin 44% ilmoitti saaneensa sitä, ja teoreettisilla aloilla luku oli yli 50%. Biolääketieteessä luku oli 80%. Rahoituslähde oli USA:sta 80%:ssa. On oikeastaan mahdotonta kuvitella, että mikään suomalainen tiederahoitus olisi kyennyt lähellekään noita lukuja tuona aikana. (Kyse ei ole pelkkä rahoitus, vaan myös mitä sillä rahalla saatiin.) Sama uusi vaikutus näkyi sittemmin myös meidän yritystemme johtotasolla ja osin jopa poliittisessa johdossa, joista monet olivat entisiä fulbrightereita. Näillä uusilla eväillä mm. suomalainen lääketiede nostettiin hyppäyksenomaisesti maailman huippuluokkaan, ja uusiin yliopistoihin saatiin pätevää henkilökuntaa (ml. yliopistosairaalat). Näistä asioista ei vain ole julkisesti juuri puhuttu, ehkä myös ns. 'yleisistä syistä'! Vielä 1990-luvulla tehdyssä laskennassa yli puolet Helsingin yliopiston professoreista oli fulbrightereita!

Samoin tiedän läheisesti Kuopion yliopistonkin osalta, että siellä alkoi useitakin aivan uusia tieteenaloja, joiden alku voidaan suoraan johtaa Yhdysvaltoihin, myös Fulbrightin kautta. Mukana tässä oli lähes sen koko lääketiede, biotekniikka, ympäristötiede, hoitotiede, ym. ja tietenkin se kaikki jatkuu vielä, mm. Saastamoisen Säätiön rahoituksella. Myös oma tutkijakoulutukseni rakentui paljolti Amerikan varaan, vaikka en itse varsinainen fulbrighter koskaan ollutkaan.

Miten se kaikki alkoi?

Ohjelman alku on tietenkin 1. maailmansodan jälkeisessä ajassa, ja osin ns. *Hoover-*

ohjelmassa. Se oli ohjelma joka pyrki auttamaan Eurooppaa sodan jälkeen. Mutta Euroopan maat olivat sotaponnistuksissaan myös pahasti velkaantuneet Yhdysvaltoihin, vaikka Suomen osalta kyse oli enemmänkin ruoka-avusta kuin sotalainasta. Meille laina-aikaa oli vuoteen 1984 saakka! Vuoden 1923 kansainvälisessä konferenssissa sovittiin kaikkien lainojen maksuaikatauluista, lyhennyksistä ja koroista. Vuonna 1931 läntiset maat luopuivat vaatimasta Saksalta sotakorvauksia, eli Saksa sai ne anteeksi 90% osalta. Edelleen vuonna 1931 suuren laman aikana pres. Herbert Hoover sai Kongressissa läpi ns. *Hooverin moratoriumin*, jolloin lainaa ei tarvinnut maksaa seuraavan vuoden aikana. Euroopan maat sitten ilmoittivatkin, etteivät maksa sitä ollenkaan tai vain osan. Suomi maksoi kuitenkin tuona vuonna 1933 täyden summan, mikä herätti valtavan huomion Yhdysvalloissa, ja kehuja tuli! Summa ei ollut iso, vain n. 48.000 dollaria. Kaikkiaan n. 3000 artikkelia tai pilapiirrosta ilmestyi Amerikan lehdissä noin vuosina. Se maine osin kantoi meitä läpi toisen maailmansodan ja oli avuksi Talvisodankin aikana. Se velanmaksu oli toki harkittu toimenpide, sillä maan hyvä maine haluttiin palauttaa. Suomen maine velanmaksajana varsinkin 1920-luvulla oli huono, ja esim. erään suomalaisen pankin ulkomaisen velan valtio joutui ottamaan hoitaakseen. Nykyään ei maan velanmaksukykyä mitata enää 'maineen' mukaan vaan katsotaan sen luottoluokitusta!

Harkittu oli myös Suomen Pankin pääjohtajan *Risto Rytin* haastattelulausuma vuonna 1934: "*We signed a contract. We promised to pay. It is the only honest thing to do.*"

Tätä velanmaksun politiikkaa osoitti ehkä myös se, että 1930-luvun lopulla Suomen valtio oli käytännössä velaton, vaikka esim. vuonna 1931 velan määrä oli ollut vielä lähes 50% BKT:sta. Ehkä olisi kannattanut silloin vähän velkaantua vaikkapa asehankinnoilla!

Sodan aikana Suomi pyrki suuntautumaan länteen jo 1943 kun nähtiin sotaonnan kääntymisen Euroopassa. Suomi-Amerikka yhdistysten liito (SAYL) perustettiin vuonna 1943, ja mm. *Eljas Erkkö* oli sen aloitteen etunenässä. Mukana siinä olivat lähes kaikki puolueet ja myös ns. rauhanoppositio. Saksa toki pahaksui tuota toimenpidettä! Diplomaattisiteet Yhdysvaltoihin katkesivat hetkeksi kesällä 1944, mutta Yhdysvaltain tiedustelupalvelu tänne jäi eikä sotaa julistettu! *Hannu Rautkallio* on kuvannut tätä historiavaihetta kirjassaan *Mannerheim vai Stalin*.

Suomen maine luotettavana lainanmaksajana varmaankin hyödytti meitä myös sotien jälkeen, sillä presidentti Truman vahvisti 24.8.1949 kongressin hyväksymän lain (Public Law 265), jonka mukaan Suomen lainan lyhennykset ja korot vuoden 1950 alusta lähtien sijoitettiin erityiseen säätiöön, joka Suomessa tunnetaan nimellä ASLA (Amerikan Suomen Lainan Apuraha). Säätiön varoilla on monipuolisesti tuettu suomalaisten opiskelua ja harjoittelua USA:ssa, sekä hankittu maamme tieteellisiin kirjastoihin ja laitoksiin amerikkalaista kirjallisuutta ja välineistöä. Kun laina oli sitten nopeutettuna maksettu vuoteen 1976 mennessä, niin stipendivaihto organisoitiin uudelta pohjalta. Nykyisin nuo stipendit ovat nimellä *ASLA-Fulbright Grants*, ja niitä hallinnoi *Fulbright Suomi säätiö* Helsingissä Hakaniemenrannassa.

Maailmanlaajuiseen Fulbright-ohjelmaan Suomi liittyi vuonna 1952. Sen taustalla oli Yhdysvaltain kongressin vuoden 1946 laki, jolla sen toisen maailmansodan ylijäämävarastojen myynnistä saadut varat sijoitettiin kansainväliseen stipendiaattitoimintaan. Lain aloitteentekijänä ja puolestapuhujana oli Arkansasin senaattori *J. William Fulbright*, joka lie ehkä kaikkien aikojen maailmalla tunnetuin amerikkalainen senaattori. Ajatuksena oli tarjota ohjelmamaiden **nuorille mahdollisuus opiskella toisessa maassa, ja siten oppia ymmärtämään muita kansoja ja kulttuureja.** Fulbright-kulttuurivaihto onkin ollut yksi kaikkien aikojen laajimmista akateemisen vaihdon ohjelmista, johon on nyt osallistunut yli 300.000 jatko-opiskelijaa, professoria, tutkijaa ja opettajaa 155 maasta! Senaattori Fulbright on meillä sekä Helsingin yliopiston että Tampereen yliopiston kunniatohtori.

Suomen ja Yhdysvaltain vaihtotoimikunta on käyttänyt nimeä Fulbright Center, mutta lokakuusta 2016 alkaen se on *Fulbright Suomi säätiö*, eli *Fulbright Finland Foundation*. Sitä rahoittaa sekä Yhdysvaltain että Suomen valtiot, ja edelleen Finland-America Educational Trust Fund, sekä suomalaiset säätiöt, tutkimuslaitokset ja yliopistot, joko suoraan tai ns. *cost-share* -periaatteella. Tällä hetkellä stipendien rahoituksesta tulee n. 90% Suomesta, ja kokonaisbudjetti on 1,4 M€. Nyt Suomen juhluvuonna 2017 Yhdysvaltain kongressi onnittelee Suomea lahjoittamalla 0,5 miljoonaa dollaria Fulbright Suomi säätiölle!

Viime vuosina stipendien vuotuinen määrä on ollut n. 90, puoliksi Suomen ja Yhdysvaltain kesken. Stipendejä jaetaan siis useissa kategorioissa yliopisto-opiskeluun, tohtorintutkinnon suorittamiseen ja myös *post-doc* -vaiheessa oleville. Ammatillista kehittämistä varten on oma ohjelmansa. Fulbright Center osallistuu myös moniin muihin ohjelmiin aktiivisesti, ja se on ollut mukana tukemassa mm. arktista yhteistyötä ja tutkimusta. Sen johdossa on Säätiön hallitus eli *Fulbright Finland Foundation Board of Directors*, johon Yhdysvallat nimeää neljä ja Suomi neljä jäsentä, ja Yhdysvaltain suurlähettiläs toimii sen kunniapuheenjohtajana. Tosin suurlähettilästä ei juuri nyt ole vielä asetettu.

Tunnettuja ASLA-Fulbright stipendiaatteja meillä ovat olleet mm. Kaj Franck, Bengt Holmström, Max Jakobson, Leif Segerstam, Kimmo Sasi, Raimo Väyrynen, jne. Tietävästi ensimmäinen ASLA-stipendiaatti aikanaan oli metsäprofessori *Peitsa Mikola*, joka poistui keskuudestamme vasta tänä vuonna korkeassa 101 vuoden iässä.

Vielä lopuksi: Suomen ensimmäinen lähettiläs Washingtoniin oli kuopiolainen *Armas Herman Saastamoinen* vuosina 1919-21. On mahdollista että hän oli mukana sen Suomen 'sotalainan' hankkimisessa; asia on avoin mutta sitä selvitetään. Kuitenkin Saastamoisen Säätiö on ollut merkittävä tieteen tukija tarjoamalla apurahoja erityisesti Fulbright-ohjelman kautta. Itä-Suomen yliopisto (eli Kuopion yliopisto) osaltaan juhliikin pian tätä 30-vuotista yhteistyötä! Ympyrä siis sulkeutuu Saastamoisen ympärillä. (Suurlähettilään Suomi sai Washingtoniin vasta 1950-luvulla.)

Suomi on nyt moderni ja osaava yhteiskunta joka juhlii 100. itsenäisyyden vuottaan. Tuossa kehityksessä ASLA-Fulbright -ohjelmalla on ollut hyvin merkittävä rooli. Se ohjelma ansaitsisi vielä kattavan historian. **Fulbright-ohjelma on puolustanut Suomea hyvin!**

The future is always beginning now! Tulevaisuus alkaa aina nyt!

Ref.

Lebovic, Sam (2013): *_From War Junk to Educational Exchange: The World War II Origins of the Fulbright Program and the Foundations of American Cultural Globalism.* *Diplomatic History* 37(2):280-312.

Riitta Hjerppe & Vappu Ikonen (1995): *The only honest thing to do - sotavelat, Suomi ja Hooverin moratorio 1931.* *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 91. vsk. 1/1995.

Prof. Ossi V. Lindqvist on Kuopion yliopiston/Itä-Suomen yliopiston emeritusprofessori, ja myös Fulbright Boardin emeritusjäsen.